

IVAN BABIĆ

SOCIJALIZAM U SVJETLU ČEHOSLOVAČKIH ZBIVANJA

Iz Statuta Politološkog društva SR Hrvatske jasno je da se svrha našeg okupljanja i djelovanja u njemu sastoji u unapređivanju političko-teoretskih disciplina, u razvijanju znanstveno-teoretskog istraživanja i interpretiranja politike. U znaku tog našeg temeljnog zadatka bio je sav naš dosadašnji napor. Uečeras smo opet stavili na dnevni red diskusiju o jednoj eminentno političko-teoretskoj temi: SOCIJALIZAM U SVJETLU ČEHOSLOVAČKIH ZBIVANJA. Tekst uvodnog izlaganja Predsjednika Politološkog društva SR Hrvatske u diskusiji održanoj u Politološkom društvu 20. IX 1968. Izlaganja drugih učesnika donosimo u slijedećem broju Političke misli.

Ali kao što je politička teorija principijelno neodvojiva od političke prakse (jer je ona, naime, teorija o toj praksi ili teorija te prakse), tako je i teoretsko raspravljanje o socijalizmu neodvojivo od konkretne prakse socijalizma, oko socijalizma ili pak protiv socijalizma. I iz samog naslova naše večerašnje teme to je očito, jer o socijalizmu progovaramo u kontekstu zbivanja u ČSSR i oko nje, još bliže u kontekstu vojne okupacije ČSSR od pet zemalja Varšavskog ugovora i kako potencijalnih tako i izraženih prijetnji nekim drugim zemljama Evrope, među njima našoj. Dopustite mi da iz aspekta opće znanosti politike naznačim svoje osnovne rezonance na tako naslovljenu temu.

Svaka politička znanost, bila ona fundamentalna ili specijalna, podrazumijeva objektivno, tj. od svega osim od obzira znanstvene metode slobodno istraživanje političkih činjenica i odnosa. Da bi se pak ova najelementarnija pretpostavka znanstvenog istraživanja politike uopće mogla odjelotvoriti, nužno je da opstoji takva ljudska zajednica u kojoj je slobodno znanstveno istraživanje politike moguće, tj. ljudska zajednica s atributima slobode. Stoga nije čudo da se politička znanost uvijek javljala i javlja inedksom i izrazom slobode čovjeka. Stoga svaki napad na demokratske i oslobodilačke tokove razvoja ljudskih zajednica treba smatrati napadom na političku znanost samu.

Kada dakle ustajemo protiv napada na razvojni put demokratskog socijalizma u Čehoslovačko, čineći to u ovom Politološkom društvu, mi istaknemo ne samo kao građani domaćine samoupravnog socijalizma,

već i kao znanstvenici kojima svako ugrožavanje slobode čovjeka znači zagađivanje one atmosfere u kojoj politička znanost uopće može odgovoriti svom visokom pozivu znanosti. Ali to što rekoh u vezi je s općim uvjetima opstojanja i života političke znanosti. Zato mi dopustite da se na čehoslovački slučaj kratko osvrnem, izvodeći svoje stajalište iz same srži fundamentalne znanosti politike.

Već sam u diskusiji o krizi na Bliskom istoku (Politička misao br. 2/1968) imao prilike ustvrditi da je za sveukupno moderno političko mišljenje Zapada (a tada sam specijalno govorio o američkom) karakteristično da za temeljnu kategoriju politike uzima moć i da političku znanost poistovjećuje sa znanošću o moći ili znanošću moći. Ukazao sam i na to da je u političkoj edukaciji, u teoriji, a sada bih dodao i u političkoj praksi prisutna ona osobito opasna tendencija da se moć identificira sa silom. Izrečeno praktičkim aksiomatskim poučkom to znači: u politici je dopušteno sve što se može. U vrijeme kakvo je naše, u kojem svaka zemlja, ili kako se to za duh vremena karakteristično kaže svaka sila, a naročito tzv. velika, svoju politiku proračunava planetarno, a sve više i svemirski, primjena ovog imperativa u praksi nerijetko znači gaženje elementarnih ljudskih i nacionalnih težnji za slobodom i slobodnim razvitkom. Za samu stvar principijelno nije bitno hoće li to gaženje poprimiti oblike kakvima su Amerikanci pribjegli u Vijetnamu ili one kojima se Rusi i drugi služe danas u Čehoslovačkoj. Bit je u tim i u brojnim drugim slučajevima ista: demonstracija moći u ulozi grube fizičke sile suprotstavljene čovjekovoj iskonskoj težnji za slobodom, što sve zajedno perpertuira anarhičnost i bezakonje u međunarodnim odnosima. Ali i moć, kao ona pretpostavljena kategorija koja leži u osnovi imperijalne i imperijalističke politike i politike »teorije« koja joj služi (bilo u »zapadnjačkoj« ili »marksističkoj« redakciji) i ta moć ima svoju logiku, naime ona nije svemoć. Ona može prijetiti, divljati, gaziti i rušiti, ali ne može definitivno iskorijeniti ni narode ni njihovu težnju da žive životom dostojnim naroda i ljudi. Sva pa i najnovija povijest nas malih naroda pokazuje nam granice i napokon nemoć grube fizičke sile u borbi protiv fizičke i duhovne energije naroda koji radije biraju prkos i u krajnjoj liniji borbu na život i smrt, nego poniženje i ropstvo.

Pa ako je riječ o socijalizmu – a pod njim podrazumijevamo onaj smisleni oblik slobodne ljudske zajednice kojoj narodi nezaustavljivo teže najraznovrsnijim oblicima – onda usprkos nazadovanjima koja će nesumnjivo slijediti nakon agresije na Čehoslovačku, usprkos obeshrabrenjima koja su u takvim prilikama normalna pojava, valja izraziti nadu da će ideja socijalizma pobijediti sve te kušnje i razočaranja. Prividu nemoći una valja se suprotstaviti vječito aktualnim stavom: um mora pobijediti ukoliko čovječanstvo hoće da umno poživi.

Prije nego zaključim dopustite još samo nekoliko riječi o situaciji i perspektivi naše vlastite zemlje s obzirom na čehoslovačke događaje.

Mnogo se, i s pravom, govori o opasnosti, mogućnosti, potrebi i spremnosti na obranu. Ali još su stari izrekli istinu koju je povijest obilatopotvrđivala: najbolji obrambeni zidovi jedne države jesu niezini zako-

ni. Hoću reći: obrana naše slobode i nezavisnosti ne može doći u pitanje ukoliko naši ljudi budu sve više stjecali svijest da imaju što da brane. Zato će najbolja naša strategija, pa i ona vojna, biti nastavljanje bitke za, da parafraziram lijeću krilaticu Čeha i Slovaka, humano lice našeg socijalizma, što će reći, borbu za radikalno dovršenje zgrade našeg samoupravnog sistema na osnovama koje su uspješno položene, za beskompromisan obračun sa svim snagama okrenutim protiv društvene i privredne reforme, kao i snagama birokratskog samozadovoljstva i inercije u svim područjima u kojima se one osjećaju. Zadatak političkih znanosti u ovom smislu je golem, kako na osvjetljavanju putova našega vlastitoga razvoja, tako i na samoosvjetavanju o zbiljskom stanju suvremenog svijeta, osobito stanju u SSSR-u i drugim socijalističkim zemljama radi dosljednog razotkrivanja onih unutrašnjih faktora koji i dovode do agresivnih poteza, od kojih je najnovija okupacije socijalističke Čehoslovačke.